

DESET GODINA PARTICIPATIVNE PRAKSE U OTOČČU: IZLOŽBENI CIKLUS „LIKOVNI UMJETNICI U MUZEJU”

MARIJA UZELAC □ Muzej Gacke pri Gackome pučkom otvorenom učilištu Otočac

sl.1. *Smrznute ruke* – fotografija s otvorenja izložbe *Smrznute ruke II.* (prosinac 2018.), fototeka Muzeja Gacke

sl.2. Fotografija s otvorenja izložbe fotografija Zorana Jelinića *Objektivom kroz Gacku i okolinu* (lipanj 2016.), fototeka Muzeja Gacke

sl.3. Fotografija s otvorenja izložbe radova Irene Banić *Otočac Time Travel III* (lipanj 2022.), fototeka Muzeja Gacke

sl.4. Fotografija s otvorenja izložbe skulptura Veljka Banovića *Smrznute ruke III* (prosinac 2022.), fototeka Muzeja Gacke

sl.5. Fotografija s izložbe radova Mislava Lešića *Realizam čorava sokaka* (svibanj 2024.), fototeka Muzeja Gacke

Tijekom posljednjih desetljeća muzeološka praksa doživjela je transformacije koje odražavaju šire društvene, kulturne i tehnološke promjene. Tradicionalni muzeji, nekada zamišljeni kao autoritativne institucije koje čuvaju i tumače kulturnu baštinu za pasivnog posjetitelja sve više implementiraju participativne, inkluzivne i društveno angažirane modele djelovanja.

Ta promjena nije došla naglo, već je rezultat višegodišnjih promišljanja o ulozi muzeja u suvremenom društvu. Posebice od kraja 20. stoljeća muzeolozi počinju sve više propitivati ideju neutralnosti i objektivnosti muzeja. Postaje jasno da svaki izbor izloženih predmeta, način interpretacije i sam narativ postava odražavaju određene društvene vrijednosti. U tom kontekstu sve više muzeja nastoji prepoznati i uključiti glasove koji su dotad bili zanemareni. Participativni modeli muzejske prakse usmjereni su na uključivanje zajednice u sve faze muzeološkog rada – od istraživanja i prikupljanja građe do oblikovanja izložaba, interpretacije i evaluacije. Takav pristup redefinira uloge unutar muzeja: kustos preuzima ulogu moderatora dijaloga, a publika postaje sukreator muzejske priče. To ne znači napuštanje kustoske temeljne misije čuvanja baštine već njezino obogaćivanje novim oblicima značenja i društvene odgovornosti. Putem interaktivnih postava, tematskih radionica, javne rasprave i suradnje s umjetnicima i znanstvenicima, muzeji postaju mjesta gdje se otvaraju brojna važna društvena pitanja i izmjenjuju iskustva. U takvim okolnostima muzej više nije neutralan prostor već aktivan sudionik društvene stvarnosti. Takav pristup čini ga mjestom suradnje i dijaloga – građani se osjećaju pozvanima i dobrodošlima jer muzej više nije zatvorena institucija već otvorena platforma. Time se gradi povjerenje i osjećaj pripadnosti, što je osobito važno u manjim i ruralnim zajednicama, u kojima je kulturno-umjetnički amaterizam često jedini oblik aktivnog uključivanja stanovništva u kulturni život zajednice. Amateri imaju veću slobodu izražavanja, no i manje strukturirane organizacije, što može biti i prednost i izazov.

Izložbeni ciklus *Likovni umjetnici u Muzeju*¹, koji realizira Muzej Gacke pri Gackome pučkom otvorenom učilištu u Otočcu uz financijsku potporu Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske te Grada Otočca, može se sagledati kao reprezentativan primjer participativne i suradničke muzeološke prakse usmjerene na aktivno uključivanje zajednice i poticanje kulturnog dijaloga. Taj je program već u prvoj godini provođenja rezultirao većim zanimanjem lokalne zajednice za muzejske sadržaje, što je posljedično dovelo i do kontinuiranog uključivanja novih korisnika, ne samo posjetitelja, već i onih korisnika koji su u tom programu prepoznali priliku da na adekvatan način, uz stručnu i tehničku pomoć te prostor za izlaganje, prezentiraju svoj rad.

1 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „Likovni umjetnici u Muzeju”, <https://www.gpou-otocac.hr/muzej/izlozbe/> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

2 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „10 godina izložbenog ciklusa *Likovni umjetnici u Muzeju*”, <https://www.gpou-otocac.hr/wp-content/uploads/10-godina-izlozbenog-ciklusa-Likovni-umjetnici-u-Muzeju.pdf> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

3 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „*Flora Gacke* – izložba

U međuvremenu se povećala i baza podataka o lokalnim umjetnicima koju Muzej Gacke vodi, a postoji i još nerealizirana tendencija okupljanja lokalnih likovnih umjetnika u organizaciju civilnog društva koja će moći nastaviti djelovati samostalno ili u partnerstvu s Muzejom Gacke i Gackim pučkim otvorenim učilištem Otočac.

Ciklus je započeo 2015. pod nazivom *Lokalni umjetnici u Muzeju*, a u sadržajnome i organizacijskom smislu proširen je 2023. godine. Dok se prethodni ciklus koncentrirao isključivo na lokalne umjetnike amatere, u novoj i proširenoj verziji otvara se prostor i za gostujuće autore te za akademske umjetnike, čime je omogućena razmjena različitih umjetničkih praksi te neposredan uvid u aktualne umjetničke tendencije.² Time se Muzej Gacke ne pozicionira samo kao izložbeni prostor već kao posrednik u uspostavi dijaloga između kulturnih praksi i stvaralaca odnosno publike. Takav model pridonosi razvoju muzeja kao dinamične institucije koja ne čuva baštinu samo čuvanjem artefakata, već i procesima kulturne razmjene.

Tijekom deset godina održavanja izložbeni ciklus *Likovni umjetnici u Muzeju* obuhvaćao je i samostalne i skupne izložbe, čime se gradi dijalog između različitih pristupa i medija. Umjetnicima amaterima ili akademskim umjetnicima koji samostalno ili skupno izlažu u sklopu tog programa osigurana je organizacijska, financijska, tehnička i kustodska stručna potpora.

Samostalnim izložbama predstavljeni su lokalni umjetnici poput Draženke Draženović Kostelac, koja je prva izlagala u sklopu tog programa, unoseći u postav lirski kolorirane radove inspirirane prirodom. Meri Kolaković i Jasmina Barković predstavile su se uljima na platnu i dekupažima, spojem tradicionalnoga i modernoga likovnog jezika, dok se Ana Dukmenić predstavila portretima nasumično odabranih nepoznatih ljudi, a glavni joj je cilj bio izražajnošću prikazanih lica iskazati njihovo unutarnje stanje.

Zoran Jelinić fotografijom je prikazao lokalne pejzaže i posebnosti lokalne flore i faune, a sličnu temu Vatroslav Orešković Beća prikazao je akrilima na platnu. Ivana Kregar također se istaknula medijem fotografije, a u fokusu izložbe bilo je 45 fotografija determiniranih biljnih vrsta fotografiranih na području Gacke.³

Izložba fotografija Vlade Bukovca obuhvatila je fotografije snimane u ne tako davnoj prošlosti na području grada Otočca, koje su gledatelje podsjetile na brojne promjene kroz koje je grad prošao. Špiro Dmitrović publici je predstavio tehniku poentilizma izložbom crteža naziva *Egonoizam*, kojom se fokusirao na socio-ekonomske probleme u društvu.

Izložba radova Željka Barkovića Barkana posthumno je publici predstavila do tada nepoznate radove poznatoga otočkog slikara. Ti su radovi izlagani u Otočcu nekoliko puta: 1984., 1996., 2003. i 2007. godine – a ovaj, peti put, 2012. godine izloženo je 70-ak dotad neizlaganih crteža različite tematike. Naglasak izložbe bio je i na autoru, tj. na doživljaju njegovih radova unutar zajednice te na njegovoj snažnoj vezi s identitetom Otočca.⁴

Izložba radova Irene Banić *Otočac Time Travel* publici je ponudila na uvid djela u tehnici akvarela i pastela, podijeljena u nekoliko ciklusa, među kojima se ističe ciklus radova u tehnici pastela kao svojevrсни hommage jednoj mladosti. Usto, umjetnica je izložila i kišobrane kojima je prezentirala svoje iskustvo u produkt-dizajnu.⁵

Izložba radova Pere Grahovca obuhvatila je oko 30 radova, pretežito pejzaža i portreta kojima autor stvara narativne prikaze ličkoga/gackoga sela u tehnici ulja na platnu. U novijem razdoblju ciklus se otvara i prema konceptualnijim pristupima – Veljko Banović, primjerice, izložbom *Smrznute ruke 3*, u izložbeni prostor unosi nekoliko novih elemente naracije, društvene kritike i performativnosti. Naime, riječ je o korisniku Doma za starije i nemoćne osobe Ličko-senjske županije, a svoje skulpture već je izlagao u Zagrebu i drugim mjestima. Izloženi su radovi izrađeni od drva, a posebni su po tome što autor uz minimalnu intervenciju od komada drva oblikuje različita maštovita bića i šumske životinje, pokazujući time nesvakidašnji, umjetnikov pogled na svijet i prenoseći promatraču stvaralačku kvalitetu opažanja.

Marina Bogdanić publici se predstavila djelima koja nose višestruka značenja i interpretacije. Kroz cijeli svoj opus jasno naglašava kako stvara iz srca te kako joj je u fokusu upravo kreativnost i namjera da u promatračima svojih djela potiče kreativnost, podsjećajući ih kako je umjetnost igra u kojoj nema pogrešnog odabira.⁶ Unatoč godinama predanog rada, mnogim slikarima amaterima taj je izložbeni ciklus bio prva prilika za izlaganje njihovih radova u javnom prostoru. Ta im je prilika omogućila da svoje umjetničke vizije prvi put predstave širokoj publici, čime su stekli priznanje i vidljivost, što im je dotad bilo nedostupno. Stoga je izložbeni ciklus kao primjer dugoročne participativne prakse dao mogućnost onima koji možda nisu imali priliku pokazati svoj rad, čime je obogatio kulturnu scenu i tim umjetnicima otvorio prostor da se afirmiraju i usmjere prema daljnjoj umjetničkoj karijeri.

Izložbeni ciklus mladim je lokalnim umjetnicima amaterima, poput Katarine Draženović, Dolores Lavrnje i Florijana Žegarca, pružio iznimnu priliku da vrlo rano prezentiraju svoje radove i na taj način steknu vidljivost u širem kulturnom kontekstu. Taj je ciklus mladim talentima omogućio da uz stručnu potporu pokažu svoju kreativnost i individualnost, pridajući važnost njihovim istraživanjima i inovativnim pristupima likovnoj umjetnosti. Različitim tipovima izložaba svaki je od njih mogao predočiti publici svoj jedinstveni umjetnički izraz i interpretirati suvremene teme na svoj način, čime su obogatili lokalnu kulturnu scenu i ostvarili važan korak u svom profesionalnom razvoju.

sl.6. Fotografija s otvorenja izložbe radova Krešimira Nikšića *Nucleus initium est* (travanj 2024.), fototeka Muzeja Gacke

fotografija Ivane Kregar", <https://heyzine.com/flip-book/70b2db289c.html> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

4 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „Izložba crteža Željka Barkovića Barkana”, <https://heyzine.com/flip-book/72f4404af9.html> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

5 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „*Otočac Time Travel* – izložba radova Irene Banić”, <https://heyzine.com/flip-book/6c3cbebfid.html> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

6 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „*Igra bez granica* – izložba radova Marine Bogdanić”, <https://heyzine.com/flip-book/7559b221ed.html> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

sl.7. Fotografija s otvorenja izložbe radova Marine Bogdanić *Igra bez granica* (ožujak 2025.), fototeka Muzeja Gacke

sl.8. Fotografija s otvorenja izložbe radova Ane Starčević i Marthe Miletić (travanj 2025.), fototeka Muzeja Gacke

sl.9. Fotografija s otvorenja izložbe radova nastalih na likovnoj koloniji (rujan 2023.), fototeka Muzeja Gacke

7 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „Izložba radova Katarine Draženović“, <https://heyzine.com/flip-book/4753c577bb.html> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

8 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „Izložba radova Florijana Žegarca – *Up there*“, <https://heyzine.com/flip-book/0c9be8b7a3.html> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

9 Gacko pučko otvoreno učilište Otočac, „Likovna kolonija *LIKOM GACKE*“, <https://www.gpou-otocac.hr/muzej/likovna-kolonija/> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

Kontrastom između moderne digitalne tehnike i tradicionalnih tema Katarina Draženović je prikazala zanimljiv odnos između staroga i novoga – tradicije kroz moderno, koji se najviše ističe u nekoliko radova folklorne tematike.⁷ Dolores Lavrnja, maturantica Srednje škole Otočac, radovima u tehnici akrila i crtežima olovkom prikazala je ekspresivnost medija, pretežito portretima i prikazima životinja. Kroz godine se u njezinim radovima očitovao napredak, i ono što je još važnije – želja za napretkom i za usavršavanjem tehnike. Upravo je takve mlade ljude važno potaknuti na stvaranje, usmjeriti ih i omogućiti im platformu za likovno izražavanje, što i jest cilj ovoga izložbenog ciklusa.

Florijan Žegarac otočackoj je publici predstavio svoj eklektični i osebjuni likovni stil u kojemu se prije svega očitovala njegova znatiželja za proučavanjem likovnih izraza i kanona povijesti umjetnosti.⁸ Rana izložbena iskustva omogućuju mladim umjetnicima da steknu samopouzdanje, naviknu se na profesionalne muzejske i galerijske standarde te da već na početku karijere počnu razvijati svijest o važnosti dijaloga s publikom. Takva iskustva često služe kao odskočna daska za buduće projekte, suradnje i daljnju afirmaciju na umjetničkoj sceni.

Ciklus je 2023. godine proširen i preimenovan u *Likovni umjetnici u Muzeju*. U sklopu ciklusa i dalje se postavljaju izložbe lokalnih autora amatera kako bi se nastavilo poticati njihovo stvaralaštvo i dijalog s ostalim umjetnicima amaterima, no organiziraju se i izložbe gostujućih umjetnika amatera te akademskih umjetnika radi proširenja područja umjetničkog dijaloga.

U sklopu ciklusa izlagala su i četiri akademska umjetnika: Tomislav Livaja, Željko Kranjčević Winter, Krešimir Nikšić i Mislav Lešić. Tomislav Livaja na izložbi u Otočcu predstavio je svoj izričaj inspiriran tradicijom i narodnim elementima, ali na moderan način. Na njegov likovni izričaj utjecali su njegov istraživački rad vezan za folklornu baštinu te aktivno sudjelovanje u radu folklornih skupina, sviranje na tradicijskim instrumentima i prezentiranje baštine na kulturnim manifestacijama.

Željko Kranjčević Winter akademski je umjetnik kojega korijeni vežu za Otočac, u kojemu često izlaže svoja djela i u sklopu likovnih kolonija *LIKOM GACKE*. Izložba njegovih radova *Pronađeni pejzaži* obuhvatila je fotografije kojima je glavni motiv bio lokalni pejzaž, slučajno pronađen u neočekivanom predmetu. Fragmenti pejzaža izolirani su i pomaknuti iz svojega tipičnog konteksta, a svakodnevni predmet – ulomak stola, primjerice – izrežiran je tako da stvara prikaz paletom boja i oblika koje često vidamo i očekujemo na prikazima Gacke doline.

Na izložbi u Muzeju Gacke Krešimir Nikšić svoj je opus predstavio djelima koja prikazuju njegov stvaralački identitet u različitim fazama i kroz različite tehnike koje se isprepleću u cijelom opusu – kroz apstraktnu i figurativnu, te tako zatvaraju dvije ideje koje se provlače kroz izložbu. Prva je ideja o razvoju umjetnika, a druga o povratku na početni motiv, a to je veza s gradom Otočcem, iz kojega potječe njegov otac i u kojemu je često provodio djetinjstvo.

Izložba suvremene šokačke avangarde akademskog umjetnika Mislava Lešića obuhvatila je oko 20 radova inspiriranih šokačkim životom, a dio je širega umjetničkog projekta *Realizam čorava sokaka*, kojim tradicionalne motive stavlja u suvremeni kontekst koristeći se modernim tehnikama i medijima, čime i umjetnost i baštinu približava suvremenom promatraču.

Od skupnih izložaba posebno se ističe niz likovnih kolonija *LIKOM GACKE* (od 9. do 18.) koje su svake godine okupljale autore iz Otočca, Like, ali i iz drugih krajeva Hrvatske i inozemstva. Likovne kolonije nisu samo mjesto stvaranja, već i prostor učenja, umrežavanja i uspostave zajedništva, čime se jača temeljna ideja tog programa – poticanje aktivnog sudjelovanja i kulturnog angažmana lokalne zajednice.⁹

Poseban doprinos participativnosti te muzejske prakse jest izložbeni niz *Smrznute ruke*, realiziran u tri izdanja (2015., 2018. i 2022.), u suradnji s Domom za starije i nemoćne osobe Ličko-senjske županije – Podružnice Otočac i Podružnice Gospić. Na prvim dvjema izložbama prezentirana su djela blagdanske tematike, nastala na radionicama koje se redovito održavaju u Domu, a treća je bila posvećena radovima jednog korisnika – Veljka Banovića. Sudjelovanje korisnikâ Doma za starije i nemoćne u oblikovanju muzejskih sadržaja ima višestruku vrijednost: osim što im pruža osjećaj uključenosti i priznanja, takva suradnja potiče kreativnost, samopouzdanje i osjećaj korisnosti u zajednici. Izložbom njihovih radova muzejski prostor postaje mjesto međugeneracijskog dijaloga i društvene potpore, a istodobno se ruše predrasude o starijim osobama kao o pasivnim članovima društva. Takvi programi pridonose kvaliteti njihova života i jačaju društvenu ulogu muzeja kao inkluzivne i otvorene ustanove. Naziv tih izložaba aludira na izazove rada u otežanim uvjetima, ali i na snagu umjetničkog izraza kao sredstva komunikacije i otpora.

Također, vrijedi izdvojiti i noviju skupnu izložbu *Volim Liku* (2025.), na kojoj su se predstavili Marija Božić, Željko Breka i Dijana Mlinarić, fokusirajući se na vizualizaciju pejzažne, identitetske i emocionalne pripadnosti regiji putem različitih pristupa akrilu na platnu. U njihovim se radovima primjećuje snažan odnos između umjetnika koji zajednički istražuju bogatstvo prirode i njezinih različitih interpretacija.

Posljednja izložba iz tog ciklusa u 2025. godini publici je predstavila radove dviju mladih umjetnica – Ane Starčević i Marthe Miletić, koje različitim umjetničkim izrazima donose dva pogleda na suvremeni život – jedan utemeljen na figurativnom slikarstvu, a drugi na digitalnoj apstrakciji. Iako se u svojem radu oslanjaju na različite medije i stilove, obje autorice istražuju slične teme: svakodnevnicu, osobna iskustva i emocionalne slojeve stvarnosti. Izložbeni će

ciklus i u idućim godinama nastaviti slijediti smjer koji se tijekom proteklog desetljeća pokazao uspješnim, oslanjajući se na stečena iskustva i dobru suradnju s umjetnicima i zajednicom.

Ovim ciklusom tijekom proteklih deset godina Muzej Gacke pokazao je sposobnost transformiranja u mjesto susreta kulturnih perspektiva – od amatera do profesionalaca, od tradicijskih do suvremenih pristupa – te se profilirao kao jedna od ključnih platformi koja sustavno razvija likovnu scenu Otočca i okolice, omogućujući umjetnicima kontinuirani prostor za izražavanje, a publici kontakt s likovnim praksama koje oplemenjuju kulturni život zajednice. Značenje ciklusa ogleda se i u njegovoj jasno izraženoj funkciji: uključivanjem lokalnih umjetnika, posebice onih bez formalne umjetničke naobrazbe, program prepoznaje vrijednost stvaralaštva „odozdo” te osigurava vidljivost stvarateljima koji rijetko dobivaju priliku za javnu prezentaciju svog rada. Pružanjem stručne potpore, organiziranjem radionica i edukativnih programa, Muzej potiče umjetnički razvoj zajednice te istodobno stvara prostor za susret, dijalog i suradnju različitih aktera.

Ciklus je osmišljen kao odgovor na specifične potrebe lokalne zajednice koja zbog zemljopisnoga i infrastrukturnog položaja ima ograničen pristup kulturnim sadržajima. Time se taj projekt jasno uklapa u suvremenu muzejsku praksu koja naglašava društvenu odgovornost muzejâ, njihovu ulogu u kulturnom razvoju lokalne sredine te potrebu za inkluzivnim i participativnim modelima djelovanja. Ujedno, program stvara i dugoročan učinak povećanjem baze podataka o lokalnim stvarateljima te potiče njihovo organiziranje i samostalno djelovanje unutar organizacija civilnog društva. Kao takav, ciklus nije samo niz izložaba već i promišljeno osmišljen kulturni program koji omogućuje vidljivo pozicioniranje muzeja kao generatora kulturnih inicijativa. Istodobno, on afirmira ulogu muzeja kao mjesta gdje članovi zajednice dolaze sudjelovati, učiti i dijeliti znanja i iskustva, što je temelj svake suvremene participativne muzeološke prakse.

Primljeno: 3. lipnja 2025.

IZVORI

1. Web stranica Gackoga pučkog otvorenog učilišta Otočac <https://www.gpou-otocac.hr/> (pristupljeno 21. svibnja 2025.).

TEN YEARS OF PARTICIPATORY PRACTICE IN OTOČAC: THE EXHIBITION CYCLE “FINE ARTISTS IN THE MUSEUM”

The exhibition cycle *Fine Artists in the Museum* put on in the last 10 years by the museum of Gacka at the Gacka People's Open University Otočac is an example of contemporary participatory museological practice the goal of which is to involve the local community in the cultural dialogue.

The programme arose out of the need for the museum to be not only a space in which the heritage is cared for, but also an active participant in social reality, open to various voices, expressions and generations. Involving amateur painters with trained professionals and visiting artists, the cycle combines diverse styles and perspectives, encourages creativity and enhances the cultural identity of the community.

During the decade in which the exhibition cycle has been consistently put on, it has become a platform offering artists expert and other support for exhibition in public, and the public the chance of meeting diverse artistic practices.

The programme includes collaborative work with various vulnerable groups, pulling down barriers between museum and public. Ultimately, the cycle makes a contribution to the development of the museum as place of social responsibility and inclusivity, reinforcing a sense of belonging and spurring cultural creative work.

The Museum of Gacka has thus become an institution that looks after not only its things but also relationships, ideas and dialogues, confirming its role in the development of the local community through participatory museological practice.